

Indledningen er redigeret af Stine Kylsø Pedersen og Steen Tullberg

Tilsyn ved

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker 2023*

Indledning til

“De syv Sakramenter [Den christelige Børnelærdom, 1. udgave, 8. artikel]”

ved Anders Holm

Indhold

- 1 Oversigt over artiklerne i *Kirkelig Samler*
- 2 Indhold
- 3 Anden udgave
- 4 Anvendt litteratur

1 Oversigt over artiklerne i *Kirkelig Samler*

“De syv Sakramenter” er den ottende af 21 artikler, som Grundtvig skrev i *Kirkelig Samler* i årene 1855-1861. En oversigt over disse vises nedenfor, og indledningen til hver af dem fås ved at klikke på de respektive links.

[“Om vor tredie Troes-Artikel”](#)

[“Om den Christelige Børnelærdom”](#)

[“Den Christelige Daabspagt”](#)

[“Herrens Bøn ‘Fadervor.’”](#)

[“Det Ny Testamentes Christendom!”](#)

[“Forsagelsen i Daabs-Pagten”](#)

[“Den apostelige Troes-Bekjendelse i den christelige Daabspagt”](#)

“De syv Sakramenter”

[“De christelige Livstegn”](#)

[“Det christelige, aandelige og evige Liv”](#)

[“Det medfødte og det gienfødte Menneskeliv”](#)

[“Ordet og Troen efter Christi egen Lærdom”](#)

[“Det christelige Ægteskab”](#)

[“Tro og Haab og Kjærlighed”](#)

[“Den guddommelige Treenighed”](#)

[“Skriftemaal og Altergang”](#)

[“Præste-Frihed i Folke-Kirken”](#)

[“Den christne Tro og den christelige Lærdom”](#)

[“Menneske-Historien og Bibel-Historien hos Jøderne og de Christne”](#)

[“Hænderne og Røsten i Rom og Jerusalem”](#)

[“Det evige Livs-Ord af Vorherres egen Mund til Menigheden”](#)

2 Indhold

“De syv Sakramenter” udkom formentlig i december 1856 og er som artikelseriens øvrige bidrag præget af Grundtvigs ønske om at fremhæve det sakramentale guddomsords suverænitæt i forhold til blot menneskelige påfund. Grundtvig viderefører den forrige artikels tematisering af gudsordets kendelige virkninger (se [oversigten i afsnit 1](#)), idet han peger på, at menneskers forsøg på at lade egne konstruktioner træde i Guds ords sted med nødvendighed implicerer tvang og undertrykkelse, hvorimod tillid til ordet medfører kirkelig frihed.

Grundtvig fastslår indledningsvis, at talen om de syv sakramenter hører til “Papisteriet” (289), hvilket sigter til den katolske kirke og paven. Men af debatter om ordination, brudevielse og skriftemål kan man se, at de syv sakramenter er en gammel surdej, der ikke er udrenset (1 Kor 5,7). Sådan går det altid med den officielle, lovfæstede og verdsligt beskyttede kristendom, hævder Grundtvig, hvad enten det drejer sig om protestantismen eller katolicismen – en pointe, der senere i artiklen viser sig at hænge sammen med, at han kritiserer, at flere af katolicismens sakramenter som konfirmation og ægteskab stadig har stor retlig og samfundsmæssig betydning. Med en formentlig bevidst hentydning til sin egen injurieredom giver Grundtvig udtryk for, at konsekvensen af denne tænkemåde er, at al kritik stoppes med straf, der rækker fra at brænde folk på bålet eller smide dem i fængsel til landsforvisning eller til at sætte dem under streng censur (289-290).

Grundtvig er dog ikke uden optimisme. Med en hentydning til Grundloven af 1849 hævder han, at i Danmark har den “strængt lutherske Stats-Kirke” ladet sig forvandle

til en “fri *evangelisk-luthersk Folke-Kirke*” (290). Derfor må det være en embedspligt at oplyse om den rette kristendom ikke mindst på grund af de nye muligheder, den katolske kirke har fået. Selv om nogle påstår, at Grundtvig selv er papist (altså har katolske tendenser), så vil enhver pave nok betakke sig for, at han skulle betegnes sådan. Derimod mener Grundtvig ikke, at Luther ville have noget imod efterfølgere som ham. Han vender sig kritisk mod det katolske synspunkt, at paven skulle kunne være Kristi statholder på jorden. Dette er kun muligt for Helligånden, der som guddommelig livskraft (i dåben) virker gennem gudsordet og mennesket (291).

Undervejs i sin redegørelse henviser Grundtvig til teologen Peter Lombarden fra 1100-tallet, der, i forlængelse af den oldkirkelige teolog og kirkefader Augustins forståelse af sakramentet som helligt tegn, stadfæstede, at de syv sakramenter er: Dåben, konfirmationen, nadveren, skriftemålet, den sidste olie, ordinationen og vielsen. Man må imidlertid med sandhedens ånd og Martin Luther skille dåben og nadveren fra de andre fem, mener Grundtvig. Kun disse to, der er indstiftet af Herren selv, har været og skal i fremtiden være mageløse i “Guds Huus” (293). I dåben fødes de troende til Guds børn, og i nadveren opelskes og vokser de kristne i og med Kristus til lighed med ham (291-296).

Grundtvig følger således Luther. Kun dåben og nadveren er sakramenter. Han gør dog opmærksom på, at selv om Luther satte sakramenterne “i deres rette, levende og guddommelige Lys” (296), ønskede han at bevare flere af de gamle sakramenter som kirkeskikke i det omfang, de var opbyggelige og bibelsk forsvarlige. I dette stykke fulgte de danske skriftkloge (dvs. de ledende teologer under reformationen og i de følgende år) efter. Problemet var dog, at man uden synderlig modstand accepterede de borgerpligter, som ikke bare fulgte dåben og nadveren, men også skriftemålet, brudevielsen (vielsen), ordinationen og konfirmationen. Det betød, at menigmand ikke forstod forskellen mellem Vorherres indstiftelser og andre kirkeskikke indført af paven, Luther eller Christian 6. (296-297).

Grundtvig bruger meget af artiklen til at diskutere og kritisere denne uheldige forbindelse mellem de gamle katolske sakramenter og borgerpligten. For eksempel kritiserer han konfirmationen for på den ene side at have fået status som betingelse for altergangen og på den anden side selv at være betinget af færdighed i læsning, skrivning og regning og sågar “Besiddelsen af en gyldig *Koppe-Attest*” (298). Efter Grundtvigs mening er sådanne verdslige krav uacceptable for troende og døbte. Man kunne nøjes med, at alle, der var døbte som spæde, ved konfirmationen offentligt vedkendte sig og bekræftede deres dåbspagt, og derpå ved håndspålæggelse forsikredes om deres dåbsgyldighed (298-299).

Ved siden af polemikken mod forhold i Danmark og den danske kirke retter Grundtvig en del kritik mod den katolske opfattelse af sakramenterne. Han kritiserer fx katolikkerne for i for høj grad at kæde konfirmationens gyldighed sammen med det biskoppelige embede, der giver “baade Fuldmagt og Eneret til at meddele [skænke el. tildele] den *apostoliske Confirmation*” (300). Grundtvig giver udtryk for, at hverken biskopperne, paven eller nogen anden har en sådan særlig “*apostolisk Fuldmagt*” (301).

Dette fører til en længere diskussion af det katolske embedssyn og den katolske – og højkirkelige engelske – lære om den apostoliske succession, dvs. tanken om en “*uafbrudt apostolisk Bisper-Vielse*” (303), hvorved bisperækken føres tilbage til apostlene. Grundtvig giver udtryk for, at denne lære er “den tommeste af alle Indbildninger” (303) og roser i stedet folkekirkens “*Præste-Vielse*” (304), altså den eksisterende danske ordination, der sigter mod, at den ordinerede får ret til at prædike frit og forrette dåben og nadveren efter Herrens indstiftelse. Han understreger, at denne tradition efter hans mening er mere i overensstemmelse med apostlene end katolikkernes syn og praksis.

Grundtvig kommer også ind på den ægteskabelige vielse. Han gør det klart, at “*Ægteskabet er slet ingen christelig, men kun en grundmenneskelig og borgerlig [samfundsmæssig el. verdslig] Indretning*” (305). Man bør ikke tilskrive vielseshandlingen nogen særlig åndelig kraft. Det største problem med vielsen ser Grundtvig i, at det er blevet en borgerpligt, som præsterne må forrette, og alle folkekirkens “Kunder” (306) skal underkaste sig. Derved er vielsen til mere skade end gavn. I stedet bør man indføre et rent borgerligt ægteskab og for de kristne en kristelig vielse – begge frivilligt indgået, da især manglen på frivillighed kan gøre ægteskabet til et hyklerisk foretagende (306-307).

Bag Grundtvigs synspunkter aner man en flerårig politisk debat i folketinget om trosfrihed, der havde udspillet sig siden Grundtvigs ven Niels Møller Spandet i 1850 havde fremsat et forslag i folketinget om trosfrihed og indførelsen af borgerligt ægteskab.

Efter gennemgangen af vielsen kommer Grundtvig til skriftemålet, som han konstaterer ikke spiller den samme rolle i den danske kirke som blandt katolikkene, men dog alligevel har fået en vis vægt. Det kan imidlertid ikke forsvares, mener Grundtvig, at man i Norden har gjort skriftemålet til en betingelse for altergangen (jf. kirkeritualet af 1685). Det er også besynderligt i forhold til, at danskerne hører til blandt Luthers “lydigste Discipler” (307). Netop Luther betonedede i sit opgør med pavekirken, at skriftemål og afløsning (syndsforladelse) betragtet som en frelsessag undergravede hele saliggørelsens (frelsens) orden. Da der i samtiden har været en længere diskussion af skriftemålet, bekendtgør Grundtvig, at han vil behandle det særskilt (hvad han gør to år senere i artiklen “Skriftemaal og Altergang”, se [oversigten i afsnit 1](#)) (307-308).

Som afslutning på artiklen berører Grundtvig det syvende og sidste sakramente, “*den sidste Olie*”, hvor den døende salves af præsten. Grundtvig mener, at det er kristelig forsvarligt, at “*Protestanterne aldeles har aflagt denne gamle Kirkeskik*” (308) og afskriver det bibelske belæg i Jakobsbrevet, som han i forlængelse af Luther anser som falsk. Til sidst sætter Grundtvig dog spørgsmålstegn ved, hvor meget mere meningsfulde de protestantiske ritualer med jordpåkastelse og ligprædiken er i forhold til katolikkernes sidste olie og sjælemesser.

3 Anden udgave

I 1868 udkom “De syv Sakramenter” og de øvrige artikler fra *Kirkelig Samler* i den

samlede bogudgave, *Den christelige Børnelærdom*, kaldet "Anden Udgave". En generel indledning til andenudgaven kan tilgås ved at klikke [her](#).

4 Anvendt litteratur

- *Dannemarkes og Norges Kirke-Ritual. Med Kongelig Allernaadigst Privilegio* (1762) [1685]. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1868) *Den christelige Børnelærdom, betragtet af Nik. Fred. Sev. Grundtvig. Anden Udgave, optrykt efter "Kirkelig Samler"*. København.